

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

ВИСОЧИН І., к. е. н., докторант кафедри економіки
підприємництва КНТЕУ

Останнє десятиріччя було надзвичайно вдалим для торгівлі, яка перетворилася в одну із галузей, що динамічно розвивається, і в якій процеси перетворень протікають найактивніше. Незважаючи на світову економічну кризу та її наслідки, все більшої популярності набу-

© Височин І., 2010

ВІСНИК КНТЕУ 3/2010 _____ 11

вають нові формати торговельних об'єктів, стрімкі темпи створення яких сприяли збільшенню кількості робочих місць, забезпеченню роботою вивільнених із інших сфер діяльності працівників. Обсяги та динамізм розвитку торговельної діяльності значною мірою визначаються ефективністю соціально-економічної політики держави. У цьому контексті актуальним завданням є створення цілісної багаторівневої ефективної системи правового регулювання торгівлі, особливо у сфері державної регламентації умов функціонування цього виду економічної діяльності.

Питання законодавчого врегулювання правових засад здійснення торгівлі та основ її державного регулювання здебільшого обговорюються фахівцями-практиками, викладачами вищих навчальних закладів торговельно-економічного спрямування та державними службовцями, які займаються питанням розвитку торгівлі, на шпальтах періодичних видань, під час проведення тематичних конференцій, симпозіумів, круглих столів з цієї проблематики. Результатом спільних зусиль є оприлюднення проекту Закону України "Про внутрішню торгівлю", у преамбулі до якого зазначено, що цей Закон визначає правові засади здійснення внутрішньої торгівлі, регулює відносини у цій сфері та спрямований на розвиток ефективної торговельної діяльності.

Метою статті є проведення огляду чинного вітчизняного та зарубіжного торговельного законодавства з метою виявлення особливостей визначення сутності, видів торгівлі та інструментів її регулювання на державному рівні.

Законодавча база, яка регламентує відносини, пов'язані з торгівлею, досить різноманітна, адже торгівля охоплює широке коло правових відносин. Торгівлю не можна відділити від таких сфер господарювання, як оподаткування, митний контроль, захист прав споживачів, отримання різноманітних дозволів, оренда та інші операції з нерухомістю, реклама тощо [1, с. 32]. Переважну частину документів, які регулюють торговельну діяльність в Україні, становлять розпорядження, накази, листи різних органів виконавчої влади, зокрема Кабінету Міністрів України, різних міністерств, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету з питань регуляторної політики і підприємництва тощо. У загальному вигляді законодавчу базу, що регламентує сферу торгівлі, можна умовно поділити на дві групи – документи, які безпосередньо регулюють торгівлю, та документи, які опосередковано стосуються цієї сфери діяльності. Слід відзначити, що дія нормативних актів може розповсюджуватися на всю сферу відносин торгівлі, а може стосуватися окремого сегменту цих відносин.

Огляд нормативно-законодавчих актів, які регулюють торговельну діяльність в Україні, дозволяє їх групувати таким чином:

- захист прав споживачів і конкуренції у сфері торгівлі та ресторанного господарства;

- загальні засади функціонування підприємств сфери торгівлі, ресторанного господарства і послуг;
- здійснення торгівлі на ринках;
- умови продажу продовольчих і непродовольчих товарів та їх окремих найменувань;
- спеціалізована торгівлю (автомобілями, лікero-горілчаними та тютюновими виробами);
- питання щодо використання штрихового кодування товарів, засобів вимірювальної техніки та електронних контрольно-касових апаратів;
- питання щодо втрати товарів під час їх транспортування, зберігання та реалізації.

На сучасному етапі виокремлюють три головні системи побудови цивільного та торговельного (комерційного) права [2]: франко-германська система (або дуалістична); цивільно-моністична; торгово-моністична.

Перша система побудови цивільного та торговельного права поширена не лише у Франції та Німеччині, а й у багатьох країнах Західної Європи. До країн із дуалістичною системою побудови цивільного та торговельного права належать Іспанія, Португалія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та ін. Франко-германською ця система називається тому, що саме ці країни вплинули на схему побудови цивільного та торговельного права в інших країнах. Дуалізм такої системи побудови цивільного та торговельного права пояснюється тим, що в країні одночасно існують і діють цивільні й торговельні кодифіковані норми права.

При цивільно-моністичній системі побудови цивільного та торговельного (комерційного) права в країні діє тільки цивільний кодекс і відсутній окремий торговельний кодекс. Цивільний кодекс частково регулює й торговельні відносини. Прикладом подібної системи побудови цивільного та торговельного (комерційного) права є такі країни Східної Європи, як Україна, Російська Федерація, Республіка Білорусь та ін. Слід зазначити, що в країнах ЄС намітилася тенденція включення до цивільного кодексу положень торговельного права як окремих розділів.

Суть торгово-моністичної системи побудови цивільного та торговельного права полягає в тому, що в країні діє тільки торговельний кодекс при відсутності цивільного. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки діє Єдиний Торговельний кодекс, а єдиний для всієї держави Цивільний кодекс відсутній. Цивільні правовідносини в США регулюються на рівні штатів, у кожному з яких є своє цивільне законодавство, а торговельне законодавство єдине для всієї країни.

У загальному значенні торгівля – це організований у певній послідовності процес товарно-грошового обміну, що відбувається в часі й просторі та відображає сукупність економічних відносин із приводу обміну продуктами праці й задоволення потреб споживачів у товарах і послугах у тому вигляді, в який час і в такому місці, які відповідають їх вимогам [3].

Специфіка торгівлі відбивається у властивих тільки їй торговельно-технологічних процесах (закупівля, транспортування, приймання, зберігання та підготовка до продажу товарів, торговельне обслуговування покупців, надання торговельних послуг); в особливостях праці персоналу, що повинен мати професійну підготовку; у спеціально створеній для роботи з товарами матеріально-технічній базі (складська і торговельна мережа, спеціальне обладнання, транспортні засоби тощо); в технології та організації торговельного обслуговування населення.

Господарський кодекс України, який встановлює основні принципи побудови правових відносин у сфері торгівлі (купівлі-продажу), визначає господарсько-торговельну діяльність як діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямовану на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжну діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [4, ст. 263]. Залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), в межах якого здійснюється товарний обіг, господарсько-торговельна діяльність виступає як внутрішня торгівля або як зовнішня торгівля.

Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання в таких формах: матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу.

Господарським кодексом України також визначено, що за договором поставки одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) в зумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти зазначений товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму.

Термін "торгівля" також тлумачиться в Національному стандарті України "Роздрібна та оптова торгівля: терміни та визначення понять". Відповідно до Стандарту, торгівля – це "вид економічної діяльності у сфері товарообігу і просування їх від виробника до споживача у формі купівлі-продажу та надавання пов'язаних із цим послуг" [5]. Таке трактування торгівлі було покладено в основу її визначення у Порядку провадження торговельної діяльності та правилах торговельного обслуговування населення [6]. Проведений порівняльний аналіз свідчить,

що в Італії законодавство про внутрішню торгівлю розповсюджується тільки на торгівлю товарами і визначає торгівлю як посередницьку діяльність з розповсюдження товарів [7]. Відповідно до Федерального Закону Російської Федерації "Про основи державного регулювання торговельної діяльності Російської Федерації" торгівля (торговельна діяльність) – це вид підприємницької діяльності, пов'язаний з придбанням і продажем товарів [8]. У Швейцарії та Кореї торговельне законодавство охоплює також деякі суміжні послуги (складування, пакування). Дослідження торговельного законодавства країн СНД дозволило виявити, що торговельні послуги внесено до поняття торгівлі у Законі Республіки Білорусь "Про торгівлю" [9] та Законі Республіки Молдова "Про внутрішню торгівлю" [10]. Причому під торгівлю, згідно із Законом Республіки Білорусь "Про торгівлю", розуміють підприємницьку діяльність торговельних організацій та індивідуальних підприємців, в основі якої лежать відносини з продажу вироблених, перероблених або придбаних товарів, а також з виконання робіт, надання послуг, пов'язаних із продажем товарів.

Отже, пропозицію товарів забезпечує торговельна діяльність, яка в Національному стандарті України "Роздрібна та оптова торгівля: терміни та визначення понять" трактується як ініціативна, систематична, виконувана на власний ризик для одержання прибутку діяльність юридичних і фізичних осіб щодо купівлі та продажу товарів кінцевим споживачам або посередницькі операції, або діяльність із надавання агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробника до споживача [5].

Суб'єктом торговельної діяльності є зареєстрована в установленому порядку юридична або фізична особа, яка здійснює торговельну діяльність на постійній основі для одержання прибутку й укладає в процесі цієї діяльності договори від свого імені, на свій ризик і під свою майнову відповідальність [11]. Суб'єктами торговельної діяльності є винятково продавці товарів – безпосередні товаровиробники та торговельні посередники.

У країнах ЄС статистика торгівлі всю сферу торгівлі поділяє на чотири основні види діяльності [12, с. 279]: оптова торгівля; роздрібна торгівля; торговельне посередництво; готельне та ресторанне господарство, туризм.

В Україні відповідно до Класифікатора видів економічної діяльності [13] торгівля належить до секції G, що має назву "Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку". Статистичні спостереження в торгівлі проводяться за розділами, визначеними у Класифікаторі: торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт; оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі; роздрібна торгівля; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку.

У всіх країнах торгівлю поділяють на оптову та роздрібну за певними критеріями: специфіка суб'єкта торговельної діяльності (Італія, Японія), характер використання товару та обсяг продажу товарів.

Законодавство Італії визначає оптову торгівлю як продаж товарів професійним користувачам або посередникам (комерсантам) з метою їх подальшого перепродажу безпосереднім покупцям. У Японії до сегмента оптової торгівлі належать відносини щодо купівлі-продажу товарів, що виникають між підприємцями. Відповідно, під роздрібною торгівлею розуміють продаж або перепродаж товарів безпосереднім споживачам із використанням для цих цілей пересувних і стаціонарних торговельних структур.

В інших державах торгівлю поділяють на оптову й роздрібну за критерієм обсяг проданих товарів. При цьому законодавством, як правило, визначений граничний обсяг проданих (придбаних) товарів для цілей як роздрібною, так і оптовою торгівлі.

Національний стандарт України "Роздрібна та оптова торгівля: терміни та визначення понять" [5] визначає оптову торгівлю як вид економічної діяльності у сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів за договорами поставки партіями для подальшого їх продажу кінцевому споживачеві через роздрібну торгівлю або для виробничого споживання та надавання пов'язаних із цим послуг, а роздрібну торгівлю як вид економічної діяльності в сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів кінцевому споживачеві та надавання йому торговельних послуг. Таким чином, у трактуванні оптової торгівлі акцент зроблено на обсяг продажу товарів – партіями, та використанні товарів у цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім споживанням. Отже, головною ознакою роздрібною торгівлі є реалізація товарів покупцям для некомерційного використання, тобто для безпосереднього споживання.

Проектом Закону України "Про внутрішню торгівлю" [11] пропонується, крім розглянутих вище видів торгівлі, законодавчо закріпити як різновид оптової торгівлі дрібнооптову торгівлю, яка охоплює купівлю-продаж товарів дрібнооптовими партіями з наданням покупцям обмеженого кола послуг, а як різновид роздрібною торгівлі – дрібно-роздрібну торгівлю, яка охоплює купівлю-продаж обмеженого асортименту товарів кінцевому споживачу та надання йому найпростіших послуг. Відмінності між відповідним видом та різновидом торгівлі полягають у ширині та глибині представленого асортименту та кількості послуг, які надаються споживачеві у процесі торговельного обслуговування.

Потрібно відзначити, що системної законодавчої регламентації оптової торгівлі в переважній більшості іноземних держав не спостерігається. Можна лише говорити про загальні вимоги до товарів, що продаються, які поширюються на обидві форми торгівлі (оптову й роз-

дрібну). До таких вимог, наприклад, належать вимоги щодо обов'язкового маркування, сертифікації деяких видів товарів, вимоги до їхнього пакування, а також низка додаткових обмежень і вимог до обороту різних груп товарів (тютюн, алкоголь, лікарські препарати та ін.). Обороти алкогольної продукції обмежений практично в усіх державах за допомогою ліцензійних або інших дозвільних механізмів (США, Велика Британія, Швейцарія та ін.). У деяких країнах (Франція, Німеччина) оптовою торгівлею займаються вузькоспеціалізовані компанії, що реалізують товари на оптових ринках, як звичайних, так і спеціалізованих за товарними групами (м'ясо, риба, овочі, фрукти).

Протилежна ситуація спостерігається у сфері регулювання роздрібною торгівлі. Якщо говорити про загальні тенденції державного регулювання цього виду діяльності в іноземних державах, то як правило, правовідносини, що виникають у сфері роздрібною торгівлі, регламентуються на двох рівнях [7].

Перший – відносини між органами влади і підприємцем, що здійснює торговельну діяльність (регламентація на законодавчому рівні форм здійснення торгівлі та вимог до створення підприємств торгівлі).

Аналіз зарубіжного законодавства свідчить, що в деяких випадках передбачається дозвільний порядок організації торговельних підприємств (магазинів, центрів, супермаркетів). При цьому в більшості випадків повноваження з видачі таких дозволів, а також із визначення вимог до підприємств торгівлі, режиму їх роботи і місць їх розміщення покладені на регіональну (місцева) владу. В Італії місце розташування крупних підприємств торгівлі повинно визначатися муніципалітетами з урахуванням планів міського будівництва і потреб населення. У Великій Британії для відкриття крупного підприємства торгівлі необхідно отримати дозвіл не лише місцевої, а й центральної влади. У Швейцарії ведення всієї торговельної діяльності потребує дозволів, за винятком підприємств-виробників, які одночасно здійснюють дрібно-роздрібну торгівлю товарами власного виробництва.

Іншим розповсюдженим способом є повідомний (заявний) порядок відкриття підприємства торгівлі. Цього шляху, наприклад, дотримується Німеччина, Польща, Індія. Зокрема в Німеччині дозвільний порядок встановлений тільки щодо торгівлі окремими видами товарів (зброя, піротехніка). У Польщі діяльність, пов'язана із зберіганням і оборотом вибухових речовин, зброї і набоїв, а також палива й енергії, підлягає ліцензуванню. Торгівля іншими товарами підлягає реєстрації (внесення до спеціального реєстру інформації про підприємство і його діяльність) шляхом повідомлення з додаванням декларації, яка підтверджує дотримання підприємством вимог і умов здійснення цього виду діяльності. В Індії для продажу м'ясної продукції, бакалійних товарів, алкоголю, медичних препаратів, парфумерно-косметичної про-

дукції та побутової техніки потрібно отримати (крім дозволу на відкриття магазину) додаткову ліцензію на право торгівлі за кожною групою товарів.

У законодавстві окремих країн висувуються спеціальні вимоги до суб'єктів торговельної діяльності. Наприклад, у Кореї обов'язковою є наявність реєстраційного посвідчення (так званий бізнес-ID), в Італії займатися торгівлею можуть особи, у відношенні яких немає рішення про банкрутство або не знятої судимості.

У Німеччині з 1956 р. діє Федеральний Закон "Про закриття магазинів", згідно з яким час роботи торговельних підприємств суворо регламентується. Закон спрямований на захист прав працівників торгівлі на повноцінний відпочинок, а також надання цієї можливості решті населення, в тому числі і для реалізації громадянських обов'язків [14]. Лише у 2006 р. на фоні лібералізації торгівлі в країнах ЄС жорсткі обмеження часу роботи торговельних підприємств були зняті, а федеральним землям делеговані більші права щодо регулювання цього питання.

Другий – відносини між підприємцем, що здійснює торговельну діяльність і споживачем (закріплення комплексу вимог до умов і правил здійснення торгівлі, до товарів, що реалізуються; регламентація умов угод між продавцем і покупцем).

Крім розповсюджених у всьому світі загальних вимог до умов і правил здійснення торгівлі та товарів, що реалізуються, у законодавстві окремих країн є певні особливості. В Індії регулюються поставки, ціноутворення і розподіл товарів першої необхідності, до яких належать чотирнадцять товарів: рис, пшениця, горох, чай, цукор, сіль, картопля, олія, молоко та деякі інші продовольчі товари. В Іспанії та Німеччині передбачені спеціальні вимоги до торгівлі товарами за зниженими цінами, продажу товарних залишків у рамках ліквідації торговельного підприємства. У Греції передбачено право держави безпосередньо регулювати ціни (надбавки) на соціальні товари в кризові періоди (на строк до 6 місяців).

У сфері державного регулювання торговельної діяльності заслуговує на увагу нещодавно прийнятий Державною Думою Російської Федерації Закон "Про основи державного регулювання торговельної діяльності Російської Федерації" [8], він поширюється на всі підприємства, що здійснюють перепродаж товарів. Особливу увагу в Законі приділено взаємовідносинам між постачальниками і торговельними мережами.

Державне регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації (РФ) здійснюється за допомогою:

по-перше, встановлення вимог до організації та здійснення торговельної діяльності. Вимоги встановлюються Урядом РФ, федераль-

ними органами виконавчої влади, органами державної влади суб'єктів РФ і органами місцевого самоврядування. Закон закріплює за кожним із суб'єктів певний обсяг повноважень. Наприклад, до повноважень Уряду РФ належить затвердження методики розрахунку й порядку встановлення суб'єктами РФ нормативів мінімальної забезпеченості населення площею торговельних об'єктів. До повноважень відповідного органу державної влади суб'єкта РФ належить встановлення нормативів мінімальної забезпеченості населення площею торговельних об'єктів для суб'єкта РФ і проведення інформаційно-аналітичного спостереження за станом ринку певного товару на території суб'єкта;

по-друге, антимонопольного регулювання, пов'язаного в тому числі з введеними особливими антимонопольними правилами для торгівлі продовольчими товарами й антимонопольними вимогами до органів державної влади суб'єктів РФ, органів місцевого самоврядування. Законом вводиться право Уряду РФ встановлювати на строк до 90 днів гранично припустимі роздрібні ціни на окремі види соціально значимих продовольчих товарів першої необхідності у разі зростання їх цін упродовж 30 календарних днів на 30 і більше відсотків. Перелік таких товарів і порядок встановлення гранично припустимих цін повинен бути встановлений Урядом РФ;

по-третє, інформаційного забезпечення. Передбачено створення системи державного інформаційного забезпечення у сфері торгівлі, у тому числі формування торговельних реєстрів суб'єктів РФ;

по-четверте, державного контролю (нагляду), у рамках якого контролюється дотримання положень цього Закону й Федерального Закону "Про захист конкуренції".

Закон змінив правовідносини сторін щодо укладання договору поставки продовольчих товарів і умови цього договору:

- сторони зобов'язані надавати інформацію про умови відбору контрагента й суттєві умови договору поставки шляхом розміщення інформації на своєму сайті в мережі Інтернет або шляхом надання затребуваної інформації безоплатно в 14-денний строк від дня одержання відповідного запиту;

- допускається включення до ціни договору поставки винагороди, виплачуваної суб'єктові торговельної діяльності, за придбання ним у постачальника певної кількості товарів (бонус за обсяг), але розмір винагороди не може перевищувати 10 % від ціни придбаних товарів. Забороняється виплачувати винагороду при придбанні окремих видів соціально значимих продовольчих товарів, Законом заборонено інші види винагород і компенсацій роздрібним мережам;

- встановлено строки оплати поставок деяких продовольчих товарів. Для продуктів харчування строком придатності до 10 днів строк оплати становить до 10 робочих днів із моменту приймання товару, для продуктів харчування строком придатності до 30 днів – до 30 календарних днів, для інших продуктів харчування, у тому числі алкоголю, – до 45 календарних днів;

• сторонам договору поставки продовольчих товарів заборонено: створювати дискримінаційні умови, у тому числі створювати перешкоди для доступу на товарний ринок або виходу з товарного ринку інших господарюючих суб'єктів, порушувати встановлений нормативними правовими актами порядок ціноутворення; нав'язувати контрагентіві умови, зокрема про заборону на укладання договорів поставки з іншими господарюючими суб'єктами, що здійснюють аналогічну діяльність, а також з іншими господарюючими суб'єктами на аналогічній або іншій умовах; про надання контрагентіві відомостей про аналогічні договори, що укладаються з іншими контрагентами; про внесення постачальником плати за право поставок товарів до торговельних об'єктів, що відкриваються або вже функціонують ("плата за вхід"), плати за зміну асортименту продовольчих товарів тощо.

Закон обмежує домінуюче положення торговельної мережі 25 % ринку для продовольчих товарів. Торговельна мережа (за винятком сільськогосподарського споживчого кооперативу, організації споживчої кооперації), частка якої перевищує 25 % обсягу всіх реалізованих продовольчих товарів за попередній фінансовий рік у межах адміністративної одиниці не має права придбавати або орендувати в межах відповідного адміністративно-територіального утворення додаткову площу торговельних об'єктів для здійснення торговельної діяльності на будь-яких підставах, у тому числі в результаті введення в експлуатацію торговельних об'єктів, участі в торгах, проведених із метою їх придбання.

Крім того, Закон встановлює, що суб'єкти малого або середнього підприємництва повинні використовувати не менше 60 % нестационарних торговельних об'єктів.

Четвертий розділ цього Закону повністю присвячений заходам щодо розвитку торговельної діяльності, серед яких можна виокремити ключові:

• органи виконавчої влади суб'єктів РФ і місцевого самоврядування можуть розробляти регіональні й муніципальні програми розвитку торгівлі;

• органи державної влади суб'єктів РФ здійснюють заходи, що передбачають: стимулювання інвестиційних проектів, спрямованих на будівництво торговельної інфраструктури для сільськогосподарської продукції; підтримку сільськогосподарських споживчих кооперативів, організацій споживчої кооперації, що здійснюють торгово-закупівельну діяльність у сільській місцевості; стимулювання ділової активності в торговельній діяльності шляхом організації й проведення виставок, ярмарків;

• органи місцевого самоврядування передбачають будівництво, розміщення торговельних об'єктів у документах територіального планування, правилах землекористування й забудови, а також розробляють і затверджують схеми розміщення нестационарних торговельних об'єктів.

На відміну від розглянутих положень Закону Російської Федерації, проект Закону України "Про внутрішню торгівлю" визначає правовий статус суб'єкта торговельної діяльності, загальні вимоги щодо здійснення торговельної діяльності, а державне регулювання торгівлі в цьому нормативному акті обмежується характеристикою його загальних засад.

Засади державного регулювання торговельної діяльності, державного контролю і відповідальності у сфері торгівлі розкриваються і в Законі Республіки Білорусь "Про торгівлю" та Законі Республіки Молдова "Про внутрішню торгівлю", однак вони також наведені узагальнено й не відображають специфіки державного регулювання сучасних видів торгівлі та новітніх форматів торговельних об'єктів.

Щодо країн ЄС, то законодавча база, пов'язана з регулюванням внутрішнього ринку, спирається на традиційні національні закони і розвивається на основі імплементації директив і постанов Євросоюзу. Торговельне законодавство Франції регулює питання визначення домінування великих торговельних мереж (обмеження домінуючого положення торговельної мережі 20 % обсягу закупівлі товару певного виду на ринку, де діє постачальник), бонусів і додаткових платежів мережі (встановлюються в рамках договору про торговельну співпрацю між мережею і постачальником, визначення "фальшивої співпраці" як вимоги оплати ненаданих послуг), строку оплати поставок (якщо інше не передбачено договором – до 30 календарних днів із моменту поставки, строк може бути подовжений до 45 робочих (60 календарних) днів), строку оплати поставок швидкокопсувних продуктів (диференціюються залежно від товару) [15].

Таким чином, українським законотворцям доцільно лише частково використати російський досвід регулювання торгівлі, а за основу взяти європейські досягнення, особливо враховуючи прагнення України отримати режим вільної торгівлі із країнами Євросоюзу. Функції регулювання торгівлі можуть бути покладені на єдиний центральний орган, який відповідає за регулювання національного споживчого ринку (у США – Міністерство торгівлі, у Великій Британії – Міністерство торгівлі і промисловості, в Японії – Міністерство економіки, торгівлі і промисловості, в Російській Федерації – Міністерство промисловості і торгівлі, у Республіці Білорусь – Міністерство торгівлі), або відповідна компетенція розподіляється між різними міністерствами та відомствами (Німеччина, Україна). Навіть за наявності в країні єдиного державного центрального органу, регулювання охоплює комплекс питань, пов'язаних не лише з торгівлею, а й з іншими видами підприємницької діяльності та з розвитком ринкової економіки загалом.

Впливовими регуляторами ринку на національному рівні, особливо в країнах Західної Європи, США, є громадські організації – підприємницькі об'єднання, асоціації споживачів, профспілки, науково-дос-

лідні інститути, які здійснюють зворотний зв'язок зі споживачами, бізнесом і урядом, а також виконують інформаційно-консультативні, контрольні, захисні, наглядові та інші функції.

Отже, можна зробити висновок, що законодавство України, що регулює торговельну діяльність, подібне до законодавства багатьох зарубіжних країн, особливо у сфері регламентації правовідносин між продавцем і споживачем при купівлі-продажу товарів, у тому числі щодо якості й безпеки товарів. Однак є й певні відмінності. Зарубіжне законодавство, як правило, засноване на загальному законі, що регламентує питання внутрішньої торгівлі, зокрема взаємовідносини органів влади і суб'єктів торговельної діяльності, визначення основних понять, основних принципів здійснення торговельної діяльності, встановлення єдиних вимог до учасників торговельного процесу, регулювання сучасних видів торгівлі (електронна торгівля, мережевий маркетинг). Прогалиною українського торговельного законодавства є неврегульованість питань щодо організації взаємовідносин торговельних мереж і постачальників, визначення "порогу" домінування торговельної мережі на локальному ринку тощо.

У державному регулюванні торгівлі найбільш важливим питанням вбачається регламентація, зведення правил і обмежень здійснення торговельної діяльності, що є необхідною умовою її впорядкування. Розробка системи правил економічної поведінки для всіх учасників процесу необхідна для надання суб'єктам торгівлі самостійності в підприємницькій діяльності. Удосконалення механізму державного регулювання торгівлі на рівні окремих суб'єктів передбачає перетворення структур керування, засноване на чіткому розмежуванні функцій державного регулювання торгівлі й безпосереднього оперативно-господарського управління, що передбачає розвиток самостійного господарювання і самоврядування підприємств різних форм власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Юридический* аспект ритейла // Торговое дело. — 2007. — № 1–2 (янв.-февр.) — С. 32–35.
2. *Горбухов В. А.* Коммерческое право : конспект лекций / В. А. Горбухов — М. : ЭКСМО, 2007. — 189 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.fictionbook.ru/author/v_a_gorbuхов/kommercheskoe_pravo_konspekt_lekcii/.
3. *Николаева И. Н.* Торговля в сфере товарного обращения [Электронный ресурс] / И. Н. Николаева. — Режим доступа : <http://lib.usue.ru/avtoref/izvest/99-2/s196.pdf>.
4. *Господарський* кодекс України : станом на 24 лют. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15&zahyst=4/UMfPEGznhhdzJ.Zi.IQwPcHI4Ogs80msh8le6>.
5. *Роздрібна* та оптова торгівля: терміни та визначення понять. ДСТУ 4303:2004. — [Чинний від 2005–07–01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2005. — 18 с. — (Національний стандарт України).

6. *Порядок* провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування населення : станом на 15 черв. 2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=833-2006-%EF>.
7. *Анализ* законодательств иностранных государств в области регулирования вопросов внутренней торговли [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.market-ekb.ru/win/download/69/>.
8. *Об основах* государственного регулирования торговой деятельности Российской Федерации : Федеральный Закон Российской Федерации по состоянию на 1 февр. 2010 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rg.ru/2009/12/30/torgovlya-dok.html>.
9. *О торговле* : Закон Республики Беларусь по состоянию на 17 дек. 2009 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://pravo.by/webnpa/text.asp?RN=h10300231>.
10. *О внутренней* торговле : Закон Республики Молдова по состоянию на 27 июля 2001 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?regnom=3368.
11. *Проект* Закона України "Про внутрішню торгівлю".
12. *Рождественська Л. Г.* Статистика ринку товарів та послуг : навч. посіб. / Лариса Григорівна Рождественська. — К. : КНЕУ, 2005. — 419 с.
13. *Класифікація* видів економічної діяльності. ДК 009–2005. — [Чинний від 2006–04–01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. (Державний класифікатор України).
14. *Зверев А.* Организация и регулирование розничной торговли в Германии / А. Зверев // Экономист. — 2010. — № 2. — С. 62–70.
15. *Дикаленко М.* О торговом законодательстве Украины [Электронный ресурс] / М. Дикаленко, Э. Московчук. — Режим доступа : http://www.prostobiz.ua/biznes/gosregulirovanie/stati/o_torgovom_zakonodatelstve_ukrainy.